

Гасан Канафани

УКРАДЕНА КОШУЉА

Дигао је главу према тамном небу суздржавајући се да не изговори богохулну псовку која само што није склизнула са његових усана. Приметио је облаке црне као базалт како се гомилају, час се преплићући а час разилазећи.

Ова киша неће ноћас престати, а то значи да неће спавати, већ ће нагнут над лопатом копати јарак којим ће блатњава вода отићи далеко од кочића шатора. Леђа су му се готово навикла на ударе хладне кише, штавише, киша му је давала пријатно осећање утрнулости.

Осетио је мирис дима. То је његова жена упалила ватру да испече хлеб. Колико је само желео да заврши овај јарак, па да уђе у шатор и завуче хладне руке у ватру док не изгоре. Кад би само могао, ухватио би прстима пламен и пребацивао га из једне у другу руку не би ли са њих отерао овај мраз. Међутим, плаши се да уђе у шатор, јер ће се у очима његове жене појавити оно страшно питање које је стално присутно у њима. Не, чак је студен мање оштра од тог страшног питања. Ако уђе, рећи ће му, док су јој дланови уроњени у тесто а њене очи у његове:

– Да ли си нашао посао? Шта ћемо онда јести? Како неки овде могу да добију посао, а ти не?

Затим ће показати на њиховог сина Абдел Рахмана, склупчаног у углу шатора попут покисле мачке, и климнуће главом у тишини која је отровнија од хиљаду прекора. Шта може вечерас да јој каже, осим оног што понавља свако вече:

– Да ли тражиш од мене да крадем како бих Абдел Рахмана спасао несреће?

Усправио се дахћући у тишини, а затим се поново ослонио на сломљену лопату и бацио поглед ка шатору у мраку. Узнемирено се питао:

– И шта када бих украо?

Магацин међународне агенције за помоћ налази се недалеко од његовог шатора и ако би се одлучио да то учини, сигурно би нашао неку рупу да се провуче тамо где су наслане вреће брашна и пиринча. Роба која је тамо наслана није ничије власништво, послали су је људи за које је учитељ у школи рекао Абдел Рахману да су то исти они који „убију човека, а онда му дођу на складиште”. Каква би била штета за њих уколико би украо врећу брашна... две вреће... десет? И шта ако прода део од тог брашна некоме од оних који могу да нађуше мирис крадене робе и да је препродају за добар профит?

Идеја му се допала, па је наставио са још већом одлучношћу да копа јарак око шатора, изнова се питајући зашто не би одмах почео са отварањем наума? Киша је јака и чувар је, нема сумње, више закупљен хладноћом него дужношћу према међународној агенцији за помоћ, па зашто да не почне одмах? Зашто?

– Шта радиш, о Абу Абде?

Подигао је главу према гласу и приметио сенку Абу Семира која је долазила из правца шатора нанизаних у редове у бескрајној тами.

– Копам брашно...

– Шта копаш?

– Копам... копам јарак...

Чуо је пискав смех Абу Семира који је убрзо прешао у шапат:

– Изгледа да ти размишљаш о брашну. Расподела ће идућег месеца каснити десет дана, то значи да ће бити брашна отприлике за петнаест дана, зато немој о томе сада размишљати, осим ако не намераваш да „позајмиш” врећу или две из магацина...

Видео је руку Абу Семира како показује у правцу магацина и опазио сенку подмуклог осмеха на његовим дебелим уснама. Осетио је тежину ситуације па је наставио да копа земљу сломљеном лопатом.

– Ево ти цигарете... Не, чекај, неће ти бити од користи по овој непријатној киши. Заборавио сам да пада киша. И мозак ми је од блата.

Осетио је да га тескоба гуши. Одавно мрзи Абу Семира, овог злобног брбљивца.

– Откуд ти по овој киши?

– Изашао сам... изашао да те питам треба ли ти помоћ?

– Не... хвала.

– Хоћеш ли још дуго да копаш?

– Целу ноћ.

– Зар ти нисам рекао да копаш јарак по дану? Стално некуд одлазиш, ко зна где, и напушташ логор... Да ли можда идеш да тражиш прстен краља Соломона?

– Не... тражим посао.

Дигао је главу са лопате дахћући...

– Зашто не одеш да спаваш и оставиш ме на миру?

Абу Семир му се приближио са злослутном тишином, ставио своју велику шаку на његово раме, полако је затресао и рекао пригушеним гласом:

– Слушај, Абу Абде, ако ускоро будеш видео врећу брашна како пролази поред тебе, о томе ником не говори.

– Како? – упитао је Абу Абд, док му је срце жестоко ударало у грудима. Осетио је мирис дувана из устију Абу Семира, који је шапутао широм отворених очију:

– Вреће брашна пролазе ноћу овуда и одлазе тамо.

– Где?

– Тамо.

Абу Абд је покушао да види где Абу Семир показује, али је опазио да су му руке спуштене уз тело. Истовремено га је чуо како шапуће дубоким, промуклим гласом:

– Добићеш свој део.

– Да ли тамо постоји рупа кроз коју улазите?

Абу Семир је дигао главу негирајући и весело пуцкетајући језиком, а затим је прошаптао полупромуклим гласом:

– Вреће брашна саме излазе... Оне ходају!

– Ти си луд.

– Не, већ си ти јадан. Чуј, хајде да пређемо на ствар без околишања. Оно што треба да урадимо је да извадимо вреће брашна из магацина и однесемо их тамо. Чувар ће нам све припремити, као што увек чини. Онај који ће продавати нисмо ни ја ни ти, већ онај риђи амерички службеник из агенције. Не, немој се чудити. Све је допуштено и легитимно, према договору. Американац ће продати, ја ћу добити свој део и чувар ће профитирати... И ти ћеш се овајдити, и све је то по договору. И, шта мислиш?

Абу Абд је наслутио да је ствар много сложенија од крађе вреће или две, или чак десет врећа, и обузе га гађење према пословању са овим човеком... Одвратним, каквим га сматрају сви у логору. Истовремено свидела му се помисао да ће се после дуготрајног оскудевања вратити у шатор носећи нову кошуљу Абдел Рахману и мале поклоне његовој мајци. Како ће њихови осмеси бити дивни! Зарад Абдел Рахмановог осмеха вредело је, без сумње, ризиковати... Али, шта ако не успе? Каква црна судбина тада очекује супругу и њеног сина? Ако се то деси, онда ће Абдел Рахман носити сандучић за чишћење ципела и шћућурен седети на улици њишући малом главом изнад елегантних ципела муштерија. О, црна судбино. Али ако успе, онда ће Абдел Рахман бити нова особа, спашће се од оног грозног питања присутног у очима његове супруге. Ако успе, окончаће се мука копања јарка сваке кишовите ноћи и живеће тамо негде где сада не може ни замислити.

– Зашто не оставиш овај проклети јарак, па да почнемо још док није свануло?

Да, зашто да не престане са копањем? Абдел Рахман сада хропће од хладноће у углу шатора, готово да осећа његов дах како му милује хладно чело... Како је само желео да избеги Абдел Рахмана мршавости и страха. Киша је утихнула и месец се са муком пробијао на небу.

Абу Семир је и даље стајао пред њим као нека црна утвара, огромних стопала утонулих у блато и с оковратником старог мантила подигнутим преко ушију. И даље непомично стоји и чека. Ова особа која стоји пред њим нуди му незаконито богатство предлажући да однесу вреће брашна из магацина на место где Американец долази сваког месеца и стоји испред гомиле брашна трљајући своје чисте дланове и смешећи се плавим очима попут очију мачке која вреба испред рупе јадног миша.

– Од када послујеш са тим чуваром и оним службеником?

– Да ли хоћеш ово да урадимо, или узми новац па иди и купи брашно где год желиш? Чуј, овај Американец је мој пријатељ, и он је особа која у послу воли тачност. Од мене увек тражи да ми време буде на првом месту, не воли кашњење договора. Хајде сада да кренемо. Пожури!

Поново је замислио Американца како стоји испред врећа брашна, смеје се плавим, уским очима и трља чисте дланове, весео и смирен. Осетио је необичну потиштеност. На ум му је пало да тај Американец продаје брашно истовремено говорећи мушкарцима и женама у логору да ће подела хране следећег месеца каснити десет дана. У том тренутку је осетио како га обузима срџба. То је био одјек његових осећања када се једног дана вратио из магацина и рекао жени сломљеним гласом да ће подела брашна каснити десет дана. Колико је она тада била разочарана због изневерене наде, што се јасно видело на њеном мрком, изнуреном лицу. Осетио је бол као да га гуши хиљаде руку, док је она у очајној тишини гледала у празну врећу брашна како се њише у његовој руци попут осуђеника погубљеног вешањем. Тај њен поглед био је испуњен чињеницом да ће проћи десет дана пре него што нађе брашно за јело. Чинило му се да Абдел Рахман потпуно разуме ситуацију, јер је престао да тражи да једе.

У сваком шатору избегличког логора жудне очи су биле испуњене узалудном надом. Свако дете у кампу морало је да чека још десет дана да би јело хлеб. То је, дакле, била последица кашњења расподеле брашна. Абу Семир је стајао испред њега попут црне утваре огромних стопала утонулих у блато, забринут за исход трговине, он и Американец који је трљао чисте дланове пред гомилом брашна, смејући се плавим, уским очима.

Не зна како је дигао лопату изнад своје главе и како ју је силовито сручио на главу Абу Семира... И не зна како га је супруга одвукла да-

леко од тела Абу Семира, док јој је викао у лице да овог месеца расподела брашна неће каснити...

Све што зна, када се нашао у шатору мокар и блатњав док се вода цедила са њега, то је да је привио на груди свог сина Абдел Рахмана гледајући његово мршаво, жуто лице...

И даље је желео да га види насмејаног због нове кошуље...

А онда је почео да плаче...

(Кувајт, 1958)

ГАСАН КАНАФАНИ (1936–1972), палестински писац, политички активиста, новинар, есејиста, драматург. Као један од лидера палестинске књижевности отпора (особа која је заправо и сковала овај термин), Канафани је тврдио да је палестинска књижевност дубоко повезана са међународном борбом против угњетавања. Овај облик књижевности играо је важну улогу у одржању палестинског идентитета у животу, посебно између 1948. и Шестодневног рата 1967. године. „Палестинска књижевност отпора, баш као и оружани отпор, обликује нови круг у историјском низу палестинског живота”, написао је Канафани.

Рођен 8. априла 1936. у северном палестинском граду Ака, током ере британске окупације. После догађаја из 1948. (такозвана „накба” – катастрофа), када долази до окупације палестинских територија које су проглашене делом Израела и трајног расељавања већине палестинских Арапа широм регије, Канафани и његова породица били су приморани на изгнанство, заједно са стотинама хиљада Палестинаца, Населили су се у Дамаску заједно са многим другим палестинским избеглицама. Тамо је завршио средњу школу, радио као наставник ликовне културе и у то време је почео да пише кратке приче. Канафани је 1952. године примљен на Универзитет у Дамаску да студира арапску књижевност, међутим пре него што је дипломирао, избачен је због политичких веза са Покретом арапских националиста, панарапском националистичком организацијом која ће касније прерасти у Народни фронт за ослобођење Палестине. Године 1956. преселио се у Кувајт, наставио да предаје и почео да се бави новинарством као уредник многих листова, да би се 1960. настанио у Бејруту. Када је 1967. основан Народни фронт за ослобођење Палестине Канафани постаје његов портпарол и уредник његовог недељника *Ал-Хадаф (Циљ)* све до убиства. Био је више пута затваран, последњи пут 1971. године под оптужбом за клевету саудијског краља Фејсала и јорданског краља Хусеина у часопису *Ал-Хадаф*.

Тридесетшестогодишњи Канафани је убијен у Бејруту 8. јула 1972, заједно са својом седамнаест година старом нећакном, у детонацији три килограма пластичног експлозива постављеног испод аутомобила. Касније је Мосад – израелска спољна обавештајна служба – преузела одговорност, наводећи да је то одговор на масакр на аеродрому код Тел Авива, у који је, наводно, био умешан и Канафани,

када је погинуло 26 људи. Касније је утврђено да су напад извела три припадника јапанске Црвене армије. У читуљи поводом смрти наведено је да је Гасан Канафани био избеглица, новинар, уредник и политички активиста, али пре свега писац, „командос који никада није пуцао из пиштоља, чије је оружје била хемијска оловка, а његова арена новинске странице”.

Мада је био интензивно укључен у политику, био је посвећен књижевности и у својим делима често успешно уклапа политички активизам и сложена политичка питања у лепе наративе и лирску прозу. Објавио је пет романа и пет збирки кратких прича, као и студију о палестинској књижевности. Његово најпознатије дело је *Људи на сунцу*, кратак роман о избеглицима из Палестине које покушавају да нађу нови живот у Кувајту. И у већини својих дела приказује сложене дилеме са којима се Палестинци морају суочити.

Био је и талентован сликар. Након атентата, према неким од његових романа и прича снимљени су играни и кратки филмови – његов роман *Људи на сунцу* 1973. адаптиран је играни филм под називом *Преварени*.

Дела и погледи Гасана Канафанија показали су се безвременским, његово наслеђе живи и наставља да пулсира за палестинску ствар више од пола века након смрти. Опсежни књижевни рад и даље инспирише многе арапске писце и књижевнике исто колико и арапску омладину, јер књижевност може да пружи људску димензију коју сама историја не може. Књижевна дела палестинског писца Гасана Канафанија одзвањају управо том људском димензијом.

Одликован је постхумно Орденом Јерусалима за културу и уметност 1990. године. Прича „Украдена кошуља” преведена је из истоимене збирке.

С арајског превео и белешку о аутору сачинио
МИРОСЛАВ Б. МИТРОВИЋ